

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Абрамович Тетяни Вікторівни

«Розвиток професійної компетентності соціального педагога у системі післядипломної освіти»,

подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Актуальність рецензованого дисертаційного дослідження полягає у тому, що становлення безперервної освіти в Україні, зорієнтованої на навчання впродовж життя, супроводжується пошуком шляхів розвитку професійної компетенції фахівців у педагогічній теорії та практиці. В умовах інтеграційних процесів у системі освіти перед науковою спільнотою постають завдання забезпечення взаємозв'язку теорії, практики та актуальних суспільних запитів післядипломної освіти. Особливої уваги при цьому потребують сфери соціального захисту та забезпечення соціально-психологічного благополуччя різних категорій населення як вихідні для забезпечення стабільності українського суспільства. Забезпечення означених сфер у закладах освіти здійснюють соціальні педагоги, тому питання формування їх професійної компетентності вважаємо особливо нагальним.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка С. Дем'янчука за напрямом «Виховання учнівської і студентської молоді на ідеях миру в навчально-виховному процесі школи і закладі вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0114U006025). Тему дослідження затверджено вченою радою Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка С. Дем'янчука (протокол № 4 від 02.12.2014 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 28.04.2015 р.).

Положення наукового апарату дисертаційної роботи визначено вірно.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, вперше проаналізовано професійну компетентність соціального педагога як системний, структурований науковий феномен, що передбачає аналітичну та синтетичну процедури; обґрунтовано та розроблено модель розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти як цілісне поєднання концептуально-цільового, діагностично-результативного блоків і блоку професійного зростання на засадах компетентнісного, системного, синергетичного, акмеологічного й андрагогічного підходів; визначено організаційно-педагогічні умови, критерії, показники, рівні розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти. Дисертанткою уточнено зміст базового поняття «професійна компетентність соціального педагога» як комплексного індивідуально-особистісного новоутворення, що охоплює досконалі теоретичні та практичні знання, уміння й навички, а також особистісні професійні якості соціальних педагогів, сформовані шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти; компонентну структуру професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти; удосконалено методи діагностування та навчально-методичне забезпечення процесу розвитку професійної компетентності фахівців у системі післядипломної освіти. Подальшого розвитку в роботі набули зміст, форми і методи організації підвищення кваліфікації соціальних педагогів у курсовий і міжкурсний періоди системи післядипломної освіти; проблемно-методичний та розвивальний характер викладання, використання під час індивідуальної та групової роботи зі слухачами інноваційних форм і методів навчання.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів у системі післядипломної освіти соціальних педагогів; упровадженням науково обґрунтованого навчально-методичного забезпечення формування професійної компетентності соціальних педагогів – навчального курсу «Розвиток професійної компетентності

соціального педагога», Програми педагогічного супроводу соціального педагога, науково-методичних матеріалів засідань Школи професійного зростання соціального педагога. Теоретично обґрунтовану й експериментально перевірену модель розвитку професійної компетентності соціального педагога доцільно використовувати для підвищення ефективності системи післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес: Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка від 05.03.2018 р. №185/02-13); КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (довідка від 07.03.2018 р. №01-151); Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (02.03.2018 р. №01-16/225); Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка від 07.03.2018 р. №292).

Достовірність результатів дослідження забезпечена методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень; використанням комплексу методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті, завданням дослідження; обґрунтуванням базових понять формування професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти; ґрунтовним аналізом з метою теоретичного обґрунтування особливостей формування професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти; проведенням педагогічного експерименту з метою перевірки ефективності моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти; статистичною обробкою одержаних емпіричних даних.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у виступах на 3 міжнародних і 11 всеукраїнських конференціях. Основні теоретичні положення та результати дисертації опубліковано у 18 публікаціях.

У своєму дисертаційному дослідженні здобувачка проаналізувала теоретичні основи розвитку професійної компетентності соціальних

педагогів у системі післядипломної освіти; охарактеризувала професійну компетентність як педагогічну проблему та виділила її основні компоненти, представила результати ретроспективного аналізу становлення спеціальності «соціальний педагог» в Україні та за кордоном; охарактеризувала зміст і особливості розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у закладах післядипломної освіти; розробила й експериментально перевірила модель розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

Грунтуючись на визначеному науковому апараті дослідження, Т.В. Абрамович окреслено визначає найбільш значущі теоретичні підходи до проблеми дослідження, до яких віднесено: компетентнісний (с. 27), системний (с. 130), синергетичний (с. 131), акмеологічний (с. 132) й андрагогічний (с. 93) підходи.

Зокрема, дослідниця визначає компетентність як узагальнююче поняття, що відображає процес розвитку та реалізації набутих компетенцій у ході практичної діяльності фахівця (с. 31), а професійну компетентність – як якісну характеристику особистості, що включає в себе спеціальні знання, вміння та навички, необхідні для конкретної професії, професійно важливі якості особистості, результат професійного досвіду, накопичений упродовж професійного життя та діяльності, мотивації та здатність до професійного розвитку, які дають можливість фахівцеві правильно оцінювати професійну ситуацію та приймати оптимальне рішення (с. 37). Відповідно з представленим аналізом літератури щодо реалізації компетентнісного підходу в освіті, на с. 42 Т.В. Абрамович констатує, що професійна компетентність соціального педагога є комплексним індивідуально-особистісним новоутворенням, яке об'єднує досконале володіння теоретичними і практичними знаннями, вміннями й навичками, а також особистісні професійні якості соціальних педагогів, сформовані шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти. На с. 72 дослідниця формулює тезу про те, що професійна компетентність

соціального педагога є системним, структурованим науковим феноменом, який передбачає аналітичну (поділ професійної компетентності соціального педагога на окремі складові) та синтетичну (опис взаємозв'язків і взаємозумовленостей між компонентами професійної компетентності соціального педагога) процедури.

У другому розділі свого дослідження Т.В. Абрамович аналізує зміст та особливості розвитку професійної компетентності соціального педагога у закладі післядипломної освіти; визначає провідні завдання післядипломної освіти, роль і значення сучасних інститутів післядипломної освіти у формуванні професійної компетентності соціальних педагогів; описує програму і методіку педагогічного експерименту, спрямованого на перевірку ефективності моделі розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти; формулює організаційно-педагогічні умови реалізації процесу розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти; розкриває зміст авторської моделі

Дослідницею визначено роль та місце системи післядипломної освіти у процесі розвитку професійної компетентності фахівців; означено, що післядипломна педагогічна освіта з позиції андрагогічного підходу є галуззю освіти дорослих, яка забезпечує неперервне вдосконалення професійних знань, умінь та навичок педагогічних, науково-педагогічних, керівних кадрів освіти шляхом підвищення кваліфікації, перепідготовки спеціалізації та стажування на основі новітніх технологій і досягнень науки. Система післядипломної освіти, на думку авторки, потрапляє до групи формальних освітніх інституцій неперервної освіти, проте може містити елементи неформального та інформального навчання.

Дисертантка подає власне бачення структури професійної компетентності, виділяючи у ній мотиваційно-ціннісну, когнітивну, соціально-діяльнісну та оцінно-рефлексивну складові. Відповідно до обґрунтованої структури для вимірювання рівня професійної компетентності

соціальних педагогів у системі післядипломної освіти авторкою обрано ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, соціально-комунікативний та прогностично-рефлексивний критерії (с.111-112), охарактеризовано потенційні рівні професійної компетентності соціальних педагогів (с.117) та означено методи їх діагностики (с. 119).

Розроблена Т.В. Абрамович модель розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної педагогічної освіти поєднує три взаємопов'язані функціональні блоки: концептуально-цільовий, блок професійного зростання, діагностично-результативний (с. 128).

У розділі 3 дисертації авторкою експериментальним шляхом проведено впровадження моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

На етапі констатувального експерименту дослідження стану сформованості професійної компетентності соціальних педагогів здійснювалося відповідно до спроектованих критеріїв, показників і рівнів. Сформульовано висновок про низький рівень ефективності наявної системи післядипломної освіти щодо розвитку професійної компетентності фахівців внаслідок об'єктивних соціальних змін, які вимагають від сучасних фахівців сфери освіти особистої вмотивованості, пошуку інноваційних ефективних форм роботи, вмінь і навичок проектного менеджменту в соціальній сфері, налаштованості на широке соціальне партнерство та відмови від готових рішень або пошуку універсальних знань і технологій (с. 162).

Відповідно до емпіричних даних дисертанткою визначено основні етапи апробації моделі: визначення основних освітніх запитів і потреб соціальних педагогів закладів повної середньої освіти на основі оцінки їх здатності виконувати професійні обов'язки; формування цілей та очікуваних результатів педагогічних перетворень з урахуванням конкретних соціально-психологічних і організаційно-економічних умов праці соціальних педагогів; визначення форм та видів освітньої діяльності, підходів та методів навчання,

що спрямовані на досягнення очікуваних результатів упровадження моделі; моніторинг, корекція та вдосконалення форм і методів реалізації моделі на основі зворотного зв'язку (с. 163-164) та подано інструменти їх реалізації.

Аналіз даних засвідчив, що упровадження на формувальному етапі авторських науково-методичних інновацій дозволяє впливати на результативність процесу розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти. Порівняльний аналіз експериментальних даних доводить, що вихідну гіпотезу було побудовано вірно, поставлені завдання виконано, мету досягнуто.

У сукупності наукові положення та практичні результати рецензованого дослідження розв'язують важливу науково-прикладну проблему забезпечення неперервності професійної підготовки фахівців. Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням вимог. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних Т.В. Абрамович результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень та зауважень до змісту роботи:

1. Бажано було б окремий підрозділ дослідження присвятити аналізу організаційно-педагогічних умов розвитку професійної компетентності соціальних педагогів.

2. Пункт 1.2 дисертації деякою мірою повторює зміст пункту 1.1 щодо сутності та структури компетентності. На нашу думку у цьому підрозділі дисертантці вартувало би зосередитися саме на структурі професійної компетентності, синтезувавши усі дані категорійно-понятійного аналізу проблеми дослідження у п.1.1.

3. Актуальною проблемою професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів сьогодні є виключення спеціальності «соціальна педагогіка» з напрямів професійної підготовки у закладах вищої освіти. На нашу думку, було б важливо означити можливості післядипломної освіти

щодо перепідготовки та перекваліфікації соціальних працівників для роботи у шкільних соціально-психологічних службах.

4. Було б важливим представити результати дослідження у навчально-методичному посібнику з формування професійної компетентності соціальних педагогів.

5. Робота перевантажена об'ємними таблицями, які можна було б перенести в додатки.

Зазначені зауваження є частково дослідницькими й істотно не впливають на зміст та якість рецензованого дисертаційного дослідження. У цілому проведене дослідження визначає наукову компетентність дисертантки, її уміння проводити педагогічні дослідження, аналізувати й робити висновки. Дисертація виконана на належному науковому рівні.

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість та відповідність дисертації **«Розвиток професійної компетентності соціального педагога у системі післядипломної освіти»** чинним вимогам пп. 9, 11–15 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., її автор – Абрамович Тетяна Вікторівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук, доцент

Н.П. Павлик

Підпис доцента Н.П. Павлик підтверджую.

Проректор з навчальної роботи
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Н.М. Корнійчук